Socialutskottets betänkande 1978/79:9

med anledning av motion om psykiska skador i samband med rån

Motionen

I motionen 1977/78:373 av Ivan Svanström (c) och Bengt Bengtsson (c) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller

1. att personer som vid bank- och postrån befaras ha utsatts för psykiska skador erhåller riktig vård,

2. att forskningsmässiga resurser ställs till myndigheternas förfogande för undersökning av problem i samband med rån,

3. att arbetarskyddsstyrelsen i samråd med nämnden för samhällsinformation ges i uppdrag att informera personal och allmänhet för undvikande även av psykiska skador i ränsituationer.

Motionärerna anför att antalet väpnade bank- och postrån på senare år ökat kraftigt. Ytterligare åtgärder bör vidtas för att förebygga att människor kommer till skada vid dylika rån. Bl. a. bör bank- och postpersonal liksom allmänheten informeras bättre om hur man bör förhålla sig vid rån. De människor som utsatts för rån bör vidare tas om hand på ett bättre sätt, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas de psykiska problem som kan uppstå till följd av chockupplevelsen. Företagshälsovården bör i fortsättningen inriktas på att behandla också de vid rån regelmässigt uppkommande psykiska skadorna. Anvisningar och resurser bör skapas för detta.

Arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagen (1977:1160) har trätt i kraft den 1 juli 1978. Enligt 2 kap. 1 § gäller bl. a. att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetsmiljölagen (AML) utgår således från en helhetsbedömning av arbetsmiljön och av dess konsekvenser för människan i olika avseenden. I sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1977/78:1 anförde utskottet härom bl. a. följande (s. 16 ff.).

I den allmänna motiveringen i propositionen (s. 220-230) framhålls att det är av grundläggande betydelse att AML speglar en helhetssyn på arbetsmiljön. Väsentligt är också att i lagen slås fast att arbetsmiljön skall vara i jämnbredd med den sociala och tekniska utvecklingen i samhället och att kraven skall kunna skärpas i takt med att utvecklingen fortskrider. Man skall vidare ta hänsyn till människans förutsättningar i såväl fysiskt som psykiskt avseende. Departementschefen framhåller beträffande den psykiska sidan av

arbetsförhållandena att det bör lämnas stort spelrum för fortsatt utveckling och för de fackliga organisationernas handlande. Arbetsmiljön är sålunda helt och hållet omfattad av MBL. Frågor om arbetsmiljön i vid bemärkelse behandlas även i annan lagstiftning, t. ex. lagen om anställningstrygghet och lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder. De psykiska och sociala faktorerna utgör enligt departementschefen inte någon avskild grupp av arbetsmiljöfaktorer utan framkommer genom att arbetsmiljön betraktas från psykologisk och sociologisk synpunkt. Den psykosociala aspekten sammanfaller därför i mycket med den helhetssyn på arbetsmiljön som förordas i propositionen. Avsikten är således att de ovan angivna bestämmelserna skall ge underlag för allsidiga bedömningar från såväl fysiska som psykiska aspekter. Det betonas i sammanhanget att synpunkter från de anställda blir en självklar utgångspunkt vid en allsidig bedömning av arbetsmiljön. Till grund för bestämmelserna ligger enligt departementschefen att arbetet i möjligaste mån skall vara riskfritt i fysiskt och psykiskt avseende men även ge möjlighet till engagemang, arbetsglädje och personlig utveckling.

– – –

Det hade naturligtvis i och för sig varit önskvärt om det, i överensstämmelse med vad som framhållits vid remissbehandlingen av arbetsmiljöutredningens betänkande, i förslaget till AML hade gjorts ytterligare preciseringar av vilka krav som bör ställas på arbetsmiljön i psykosocialt hänseende. Samtidigt måste det emellertid konstateras att AML är avsedd att bli en ramlag och att liksom när det gäller andra arbetsmiljöfaktorer en precisering av kraven måste i väsentlig utsträckning hänskjutas till tillsynsmyndigheterna. Med hänsyn till den föreslagna konstruktionen av sanktionssystemet innebär den omständigheten att kraven preciseras först i tillämpningsföreskrifter inte att kraven är mindre bindande för arbetsgivaren. Utskottet vill också framhålla att, i den mån lagreglerna får sitt materiella innehåll genom tillämpningsföreskrifter, det är förhållandevis lätt att få till stånd en snabb anpassning till utvecklingen, något som kan vara av särskild betydelse då det gäller psykosociala arbetsmiljöfaktorer. Utskottet vill härvid peka på den omfattande arbetslivsforskning som bedrivs och planeras. Det sagda innebär inte att utskottet tror att de mest väsentliga förbättringarna av psykosociala arbetsmiljöfaktorer kan åstadkommas genom författningsbestämmelser. Även om – som klarläggs i propositionen (s. 223) – de psykosociala faktorerna inte utgör någon avskild grupp av arbetsmiljöfaktorer, är det utskottets förhoppning att det samarbete mellan parterna på arbetsplatsen som kommer att äga rum genom MBL-förhandlingar blir av särskild betydelse för att lösa de psykosociala arbetsmiljöproblemen. Det sagda visar enligt utskottets mening att den vidgade syn på arbetsmiljön, som slås fast i AML, kommer att innebära starkt ökade krav inte bara på arbetsgivarna utan även på tillsynsmyndigheterna och de fackliga organisationerna.

Företagshälsovården

Enligt de principer som nu råder kan företagshälsovården vara inbyggd i företagen om dessa är tillräckligt stora för att ha egen företagshälsovård. För övriga arbetsplatser är det vanligt att företagshälsovården ordnas genom olika former av samverkan, t. ex. genom företagshälsovårdscentraler som är gemensamma för flera företag. Organisationsmodellerna har sin utgångspunkt i de riktlinjer för företagshälsovård som antogs av SAF och LO år 1967.

1976 träffades ett arbetsmiljöavtal mellan SAF, LO och PTK. Avtalet gav de anställda ett väsentligt ökat inflytande över bl. a. företagshälsovården. Även på den offentliga sektorn finns avtal som avser riktlinjer för företagshälsovården.

Företagshälsovården kan indelas i en teknisk och en medicinsk del. Man börjar dessutom kunna urskilja en psykosocial del. Den tekniska delen består av tekniker med yrkeshygienisk och ergonomisk utbildning och erfarenhet. Den medicinska delen består av företagsläkare med arbetsmedicinsk utbildning. Den medicinska delen har framför allt till uppgift att med olika metoder följa de anställdas hälsa och välbefinnande och tidigt konstatera störningar som kan vara tecken på riskfaktorer i arbetsmiljö eller arbetsanpassning. Företagsläkarens uppgift är alltså inte i första hand att söka efter ohälsa hos enskilda individer för att ingripa med behandling. Uppgiften är snarare att genom uppföljningar av de anställdas hälsa fånga in tecken på störningar i arbetsmiljön och via arbetarskyddsorganisationen i företaget få sådana olägenheter eller risker avhjälpta. Företagshälsovården kan också göra insatser när det gäller att ta hänsyn till enskilda individers behov i fråga om arbetsmiljö och arbetsplacering.

Frågan om i vilken utsträckning företagshälsovården skall inrymma sjukvård omfattas av direktiven för företagshälsovårdsutredningen (A 1976:01). Utredningen skall också belysa psykiska och sociala aspekter av betydelse för företagshälsovården. I direktiven betonas vidare att utbyggnaden av företagshälsovården också i fortsättningen bör ske på frivillighetens väg och regleras genom avtal och överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter.

Övrigt

Från den 1 januari 1979 skall den nuvarande yrkesskadestatistiken ersättas av ett nytt datorbaserat *informationssystem för arbetsskador* (prop. 1977/78:74, SoU 1977/78:24, rskr 1977/78:147). Syftet är att förbättra underlaget för arbetarskyddets förebyggande arbete. Systemet skall i princip omfatta alla skador, fysiska och psykiska, som förvärvsarbetande och vissa andra grupper ådragit sig i arbetet. Arbetarskyddsstyrelsen blir huvudman för det nya systemet.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen 1977/78:373 från rikspolisstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, bankinspektionen och postverket.

Postverkets yttranden har delgivits berörda personalorganisationer, vilka inte haft något att erinra mot innehållet. Till verkets yttrande har vidare fogats bl. a. vissa utdrag ur verkets förvaltningsföreskrifter och säkerhetsföreskrifter.

Skador hos personal som utsatts för rån

Rikspolisstyrelsen, bankinspektionen och postverket framhåller att problemet redan uppmärksammats och att det finns program för hur bank- och postpersonal som utsatts för rån skall få adekvat vård.

Rikspolisstyrelsen tar särskilt upp de tekniska skyddsåtgärdernas betydelse för personalens känsla av trygghet och anför bl. a. följande.

Det finns risker för att kassapersonalen kan skadas eller dödas vid rånöverfallen samt att skräckupplevelsen i samband med rånet, även utan fysiska skador, kan ge bestående psykiska men. Den främsta målsättningen för det rånförebyggande arbetet måste därför vara att så långt det är möjligt skapa ett tillfredsställande skydd för personalen. Skyddet för pengarna får därför bli ett sekundärt intresse. Denna inställning har klart markerats av rikspolisstyrelsen. Den motiverar också den höga prioriteringen av utryckningar på larm från penninginrättningar (trots den höga falsklarmsfrekvensen) men kommer kanske framför allt till uttryck i styrelsens rekommendationer om den konkreta utformningen av de tekniska skyddsåtgärderna.

För att ge kassapersonalen ett rimligt skydd mot fysiskt våld vid rån måste diskskyddet enligt styrelsens uppfattning – baserad på erfarenheter av dels hur dessa brott de facto utförs, dels vilka bedömningar och överväganden man bland gärningsmännen gör inför valet av objekt – för det första vara utformat på sådant sätt att en överhoppning är helt utesluten. Dessutom måste också såväl själva disken som överbyggnaden ges en tillfredsställande grad av skottsäkerhet, vilket medför att även öppningar för tal- och kassakommunikation måste säkras. Härigenom skulle personalen kunna känna större trygghet på sin arbetsplats såväl i det dagliga arbetet som i en överfallssituation i vetskapen om att risken för att komma till skada på det hela taget vore undanröjd. En sådan åtgärd torde mer än några andra insatser vara ägnad att motverka även psykiska skador hos personalen i samband med rån.

Arbetarskyddsstyrelsen, som inte tagit uttrycklig ställning till motionsyrkandena, redogör för ett arbete vid verkets tillsynsavdelning, rubricerat "Våldsfarliga arbetsmiljöer". Syftet med detta arbete är att ta fram underlag för styrelsens vidare agerande när det gäller de problem som de ökade våldstendenserna i samhället innebär från arbetsmiljösynpunkt. I ett inledningsskede studeras delar av rikspolisstyrelsens register över rapporterade våldsbrott för att kartlägga inom vilka områden problemen är speciellt akuta. De preliminära resultat som hittills framkommit tyder på att problemen med rån och rånförsök inte bara gäller post och banker. Detaljhandeln är en mycket utsatt bransch liksom taxirörelsen. Därtill kommer de dolda problemen med våldsövergrepp inom vårdområdet, vilka inte avspeglas i denna typ av statistik. Avslutningsvis anför styrelsen följande.

Arbetarskyddsstyrelsen kommer i det fortsatta arbetet kring våldet som arbetsmiljöproblem, i samråd med övriga berörda myndigheter och arbetsmarknadens parter, att överväga olika åtgärder från arbetsmiljösynpunkt. I dessa överväganden kommer den psykiska belastningen för personal som

utsätts för våldsrisker i sitt arbete att ägnas stor uppmärksamhet. Rehabilitering av och stöd till personer som i arbetet utsatts för rån eller andra våldsövergrepp kommer därvid också att behandlas. I samband med detta arbete kommer styrelsen att ta i beaktande vad som framförts i motion 1977/78:373.

Bankinspektionen erinrar om att inspektionen har ansvar bl. a. för att bankerna vidtar lämpliga säkerhetsåtgärder och om att inspektionen kan utfärda bindande föreskrifter i detta ämne. Frågor rörande vård av råndrabbad personal ligger emellertid inte inom inspektionens omedelbara verksamhetsområde. Såväl inspektionen som bankernas och de bankanställdas organisationer är dock väl medvetna om de problem som de psykiska skadorna utgör. F. n. pågår överläggningar mellan inspektionen och organisationerna, vilka kan väntas leda till att inspektionen utfärdar riktlinjer om ytterligare kostsamma skyddsåtgärder från bankernas sida. Överläggningarna omfattar också åtgärder för att minska de psykiska skadorna. Organisationerna har uttalat att man med kraft kommer att verka för att de drabbade dels får möjlighet till omedelbar hjälp och till kontakt med läkare eller annan lämplig person, dels får vård även i fortsättningen om så erfordras. Inom bankernas säkerhetskommitté förbereds ett av ett antal bankläkare och postläkare utarbetat gemensamt handlingsprogram för hjälp åt personal och kunder som utsatts för rån.

Bankinspektionen anser därför att yrkandet 1 i motionen kommer att bli tillgodosett i den mån så inte redan skett.

Postverket redogör för vilka åtgärder som skall vidtas för att hjälpa postpersonal som utsatts för rån och upplyser bl. a. följande.

I Postverkets Förvaltningsföreskrifter för postkontor (FF) anges de åtgärder som postmästaren skall vidta för att hjälpa postanställda som utsatts för rån. Åtgärderna, som utformades i samarbete med berörda personalorganisationer, tillämpas fr. o. m. 1974 och innefattar erbjudande av läkarhjälp (psykiatrisk konsultation), samtal med personalkonsulent, transport och sällskap hem, till sjukhus eller annan plats, eventuell anpassning av arbetsuppgifterna samt uppföljning av sjukfrånvaron under viss tid efter rånet för bevakning av att erforderliga rehabiliteringsåtgärder vidtas. Enligt föreskrifterna skall även annan än postanställd, t. ex. entreprenör som utför posttransport eller kund som berörs av rån eller rånförsök vid behov hjälpas att uppsöka läkare.

Vissa banker och Postverket har nyligen diskuterat "Riktlinjer beträffande handlingsprogram för personalvårdsåtgärder m. m. i samband med rån". Riktlinjerna gäller åtgärder omedelbart efter ett rån, åtgärder inom en vecka efter ett rån samt en uppföljning ca 12 månader efter rånet. Riktlinjerna – som till stor del överensstämmer med nuvarande regler i Postverket – skall inarbetas i gällande föreskrifter och kommer att meddelas postens personal.

Efter ett rån kan berörd postpersonal kallas att delta i rättegång som vittne eller målsägande, vilket har upplevts som påfrestande av många. För att underlätta detta kan postanställd som skall vittna få information av Postverkets jurister, alternativt konsultera allmänpraktiserande jurist på

Postverkets bekostnad. Om den postanställde är eller bedöms kunna bli målsägande i process skall han/hon erbjudas juridiskt biträde på Postverkets bekostnad.

Under samtal mellan rehabiliteringsläkaren vid Postverkets hälsocentral i Stockholm och personer som har utsatts för postrån har de rånade genomgående framhållit att informationen varit god och utförlig när det gäller det praktiska handlandet, utlämnandet av pengar etc. i ransituationen. Däremot har man ofta varit mindre väl förberedd för de reaktioner som rånet kan förorsaka i form av dödsrädsla, chocktillstånd, handlingsförlamning eller inadekvata reaktioner. Ibland har de psykiska reaktionerna varit onödigt starka på grund av bristande kännedom om de sannolika riskerna att bli skadad av rånarna under och efter rånet.

Nämnda rehabiliteringsläkare, som har specialistkompetens i psykiatri, har vidare erfarit att när det gäller behovet av kvalificerad behandling av psykiska skador efter postrån har det visat sig svårt att utfärda enhetliga rekommendationer i det akuta skedet omedelbart efter rånet. Somliga känner behov av att uppsöka en akutmottagning för att få tala med en läkare och få medicin, men väntetiderna tillsammans med svårt sjuka patienter kan vara påfrestande och samtalen blir korta. Andra rånoffer känner i första hand en stark önskan att så snabbt som möjligt komma hem till familjen för att lugna oroliga anhöriga och för att få trygghet i hemmiljön. Angeläget är att någon har uppdraget att personligen ta hand om den rånade och att ägna den tid som behövs åt samtal, åt att följa den rånade till sjukhus, till bostaden etc. När det gäller den fortsatta handläggningen kan mera enhetliga rekommendationer ges. Snarast möjligt efter det akuta råntillfället bör den rånade kontaktas av någon representant för företagshälsovården, när det gäller Postverket lämpligen personalkonsulenten. Om det framkommer att den rånade har någon form av symptom förorsakade av ränupplevelsen, skall behandling erbjudas hos läkare eller annan lämplig terapeut. Detta är angeläget för att inte symptomen skall fixeras och medföra bestående psykisk invaliditet.

Forskning om problem i samband med rån

Rikspolisstyrelsen, bankinspektionen och postverket är samtliga positiva till forskning på detta område. Arbetarskyddsstyrelsen har som ovan nämnts hänvisat till ett inom verket bedrivet projekt, benämnt "Våldsfarliga arbetsmiljöer".

Information till personal och allmänhet

Rikspolisstyrelsen och bankinspektionen ställer sig båda skeptiska till värdet av en sådan informationskampanj som föreslås i yrkandet 3 i motionen. Beträffande informationen till allmänheten framhålls att allmänheten bara i begränsad omfattning berörs av rånen, bl. a. därför att rånen ofta förövas då det inte finns några kunder i lokalerna. Informationen till personalen om hur den skall förhålla sig vid rån anses i stort sett tillfredsställande.

Postverket redogör för den information som f. n. lämnas till postpersonalen och anför.

En av Poststyrelsen i januari 1971 tillsatt säkerhetsgrupp, i vilken ingick representanter – utom från verkssidan – från personalorganisationerna i Postverket och från Rikspolisstyrelsen och Televerket, hade i uppdrag att kartlägga säkerhetsriskerna vid postanstalterna, särskilt inom kassaområdet, och se över dithörande allmänna och lokala säkerhetsföreskrifter. Gruppen tog som sin första uppgift att utarbeta "Säkerhetsföreskrifter för postpersonal", som numera finns i en broschyr "gör säkerheten till en vana". På förslag av säkerhetsgruppen utgavs också särskilda säkerhetsföreskrifter för kassapersonal, för transportpersonal och för lantbrevbärare. Huvudregeln i alla dessa säkerhetsföreskrifter är att postpersonalen inte får företa sig något som kan ge en rånare anledning att gripa till våld ("Gör som rånaren säger"). Detta framhävs också i alla andra sammanhang där säkerhetsfrågorna behandlas, t. ex. i utbildning, vid introduktion av ny personal och i fyra stillfilmer, som behandlar säkerhetsfrågorna. Man kan sammanfattningsvis säga, att både den skriftliga och den muntliga informationen till postpersonalen är mycket fyllig och att reglerna för hur personalen skall uppträda vid rån är klara och entydiga. Det finns heller under senare år inte något enda exempel på att de som har utsatts för rån har handlat i strid mot säkerhetsföreskrifterna. Någon ytterligare information till postpersonalen i berörda avseende anses därför inte f. n. erforderlig.

Postverket anser vidare att den ytterligare personalinformation som kan bli erforderlig bör handhas av postverket och avstyrker därför motionsyrkandet 3, såvitt avser verkets personal.

Utskottet

Motionärerna fäster uppmärksamheten på det faktum att rån och rånförsök i banker och postkontor inte endast innebär en fara för rånoffrens personliga säkerhet utan även för deras psykiska hälsa. Framför allt gäller detta den anställda personalen.

Till skillnad från kunder som tillfälligtvis råkar vistas i en bank- eller postlokal när ett rån inträffar måste personalen vara beredd på att händelsen kan komma att upprepas. Utskottet delar uppfattningen att det kan inge stark oro och innebära psykiska påfrestningar för den som utsätts för ett rånförsök att i sin fortsatta verksamhet behöva vara beredd på ett upprepande av händelsen. En första förutsättning för att en sådan oro skall kunna motverkas är givetvis att säkerhetsåtgärderna är så effektiva att personalen inte löper större risk att komma till skada vid ett rån. Därutöver bör emellertid, såsom framhållits i motionen, erforderlig vård beredas dem som ändå besväras av psykiska symptom som följd av rånupplevelse. Remissvaren utvisar emellertid att bank- och postpersonal redan erbjuds den vård och hjälp som kan behövas i en sådan situation. Vad gäller personalen får därför motionen anses tillgodosedd i motsvarande del (yrkandet 1 delvis).

Det förekommer naturligtvis även fall där omständigheterna vid ett bank- eller postrån är sådana att bank- eller postkunder som råkar uppehålla sig i lokalen då rånet inträffar behöver särskild hjälp med att bearbeta den skrämmande upplevelsen för att de därigenom skall kunna undgå att få

kvarstående psykiska symptom. Situationen skiljer sig emellertid inte från andra fall av slumpartat inträffande chockupplevelser. Det ankommer i första hand på den allmänna sjukvården att behandla dylika psykiska tillstånd, oavsett vad som orsakat symptomen. Utskottet anser således att motionen inte heller i denna del påkallar någon riksdagens åtgärd (yrkandet 1 delvis).

I motionen föreslås vidare att forskningsresurser skall ställas till förfogande för undersökning av hithörande problem (yrkandet 2), ett förslag som mottagits positivt av samtliga remissinstanser. Även utskottet anser att det vore av stort värde att få dessa frågor bättre belysta, särskilt med hänsyn till det allvarliga hot mot bank- och postpersonalens arbetsmiljö som rånen innebär. Samtidigt vill emellertid utskottet erinra om att problemet inte endast rör post och banker. Även bland andra yrken finns sådana där arbetstagarna löper särskild risk att utsättas för rån eller rånförsök. Andra våldsbrott än rån kan också riktas mot personalen och allvarligt försämra deras arbetsmiljö. Den psykiska påfrestning som det innebär att i det dagliga arbetet känna sig hotad till sin personliga säkerhet är ett problem som gäller många arbetstagare med vitt skilda uppgifter. Enligt utskottets mening kan man därför inte underlåta att anlägga ett vidare synsätt på våldet som arbetsmiljöproblem. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att arbetarskyddsstyrelsen inlett en sådan mera övergripande kartläggning av våldsfarliga arbetsmiljöer. Utskottet förutsätter att arbetarskyddsstyrelsen kommer att ta de initiativ till särskilda undersökningar som det fortsatta arbetet kan ge anledning till. Motionsyrkandet bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd (yrkandet 2).

Motionärerna föreslår slutligen en bred information, riktad till såväl bank- och postpersonal som till allmänheten, i syfte att förebygga psykiska skador vid rån (yrkandet 3). Förslaget har ifrågasatts av remissinstanserna, som bl. a. framhållit att informationen till personalen redan är tillfredsställande och att allmänheten bara i begränsad omfattning berörs av bank- och postrånen, eftersom dessa ofta förövas när det inte finns några kunder i lokalerna.

Även utskottet ställer sig tveksamt till värdet av en särskild information av det slag som motionärerna förordar. Ingenting tyder på att informationen till personalen i säkerhetsfrågorna skulle vara oklar eller otillräcklig. Den ytterligare personalinformation som kan behövas – t. ex. allmän information om chockreaktioner och liknande – bör enligt utskottets mening i första hand utformas av arbetsgivare och personalorganisationer i samråd. Vad gäller information till allmänheten konstaterar utskottet att det bara är ett mindre antal människor som berörs och att en sådan allmän information som motionärerna förespråkar sannolikt skulle ge ett förhållandevis ringa utbyte. Utskottet kan därför inte heller förorda att riksdagen tar ett särskilt initiativ i denna del. Motionsyrkandet avstyrks således.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1977/78:373.

Stockholm den 10 oktober 1978

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Erik Larsson (c), John Johnsson (s), Ivar Nordberg (s), Kjell Nilsson (s), Britt Wigenfeldt (c), Sven-Gösta Signell (s), Kersti Swartz (fp), Ulla Tillander (c), Stig Alftin (s), Gunnar Björck i Värmdö (m), Lena Öhrsvik (s), Arne Magnusson (c) och Blenda Littmarck (m).